

Th. H. Klinkspoor / Wildschade aan populieren ¹⁾

Instituut voor Toegepast Biologisch Onderzoek in de Natuur (Itbon)

Bij de huidige opvattingen over de betekenis van bossen en beplantingen in ons land is ook aan het wild een plaats toegedacht. Vandaar dat alle te nemen maatregelen tegen eventuele wildschade moeten worden gezien tegen de achtergrond van de veelzijdige functie die hier aan de met bomen begroeide oppervlakte is toegekend. Het geslacht *Populus* met zijn grote verscheidenheid maakt hierop geen uitzondering. Immers, naast de grote economische betekenis als houtproducent kan ook de waarde van de populier bij de bosaanleg en de landschapsbouw in de recreatieve sector volledig worden aanvaard.

De schade die sommige wildsoorten aan populierenbeplantingen aanrichten is na de tweede wereldoorlog in ons land duidelijker naar voren gekomen. De sterke uitbreiding van het populierenareaal speelt hierin vanzelfsprekend een rol. Als belangrijke houtproducent werd en wordt de populier meer en meer gebruikt, niet alleen in rijenbeplantingen, maar ook in bosverband. In de naaste toekomst kan nog een aanzienlijke uitbreiding worden verwacht.

Doordat sinds de oorlog veel zorg is besteed aan het beheer van het wild, is op vele plaatsen de stand toegenomen. Dit betekent een grotere kans op wildschade, hetgeen weer een verdere ontwikkeling van het onderzoek van wildafweermiddelen met zich bracht. Voor de populierenteelt betekent dit, dat de intensivering hiervan een grotere kennis van het wild en het afweren van de schade noodzakelijk maakt.

Wildsoorten die schade aan populieren kunnen veroorzaken.

In ons land kan schade aan populieren voornamelijk worden verwacht door ree, konijn en haas, wildsoorten die - vooral wat de laatste twee betreft - hier vrijwel in alle streken worden aangetroffen.

Het reewild heeft zich in de naoorlogse jaren het meest spectaculair uitgebreid. Aanvankelijk beperkte de reewildpopulatie zich tot het midden en oosten, maar de geografische verspreiding heeft in de afgelopen 25 jaren zo'n grote verandering ondergaan, dat de ree nu in het grootste gedeelte van ons land voorkomt.

In de Noordoostpolder werd in 1943 de eerste reebok waargenomen. Twintig jaar later bleek de stand van het reewild om en nabij 400 stuks te bedragen. In de in 1957 drooggevallede polder Oostelijk Flevoland werden al in 1959 de eerste sporen van reeën aangetroffen. Het totale aantal van deze fraaie wildsoort kan in Nederland thans op rond 20.000 stuks worden geraamd. De konijnen- en hazenstand is wisselend. Het konijn is als gevolg van de bekende virusziekte, de myxomatose, in vele delen van het land tot een minimale stand teruggebracht. Konijnen kunnen echter plaatselijk weer sterk toenemen zodra de ziekte is verdwenen. De schommelingen in de konijnenpopulatie zijn dan ook veel sterker dan vroeger het geval was. Gemiddeld zijn echter de aantallen veel geringer dan vóór het optreden van de ziekte. Doordat de konijnen en hazen elkaar slecht verdragen hebben hazen de neiging de terreinen te mijden waar veel konijnen voorkomen. Gaat de konijnenstand achteruit, dan volgt vaak een belangrijke uitbreiding van de hazenstand.

Reeënschade.

De schade door reewild bestaat uit veeg- en vreeschade. Veegschade wordt in ons land verreweg het meeste aangetroffen. Deze treedt op in het voorjaar (maart/april) wanneer bij de bok het nieuw gevormde gewei van de bast moet worden ont-

daan. De jonge, buigzame populierestammetjes worden daarbij soms over decimeters lengte volledig of grotendeels van bast ontdaan. Ook later in het seizoen (juni/juli) kan de reebok door schuren en slaan tegen stammetjes en takken schade in een beplanting aanrichten. Dit gedrag van de bok staat in nauw verband met de bronsttijd. Vreeschade doet zich in het bijzonder gedurende de wintermaanden voor. Door het afbijten van eind- en zijloten tot op een hoogte van 1-1,20 m verschaffen de dieren zich op deze wijze voedsel. Karakteristiek is daarbij de horizontaal verlopende snijvlakte met vezelige randen. Deze vorm van reewildschade kan zich voordoen bij voedselgebrek, dat vooral in de maanden januari en februari kan optreden. Indien de stand van het reewild te hoog is en geen maatregelen worden genomen, dan is het niet denkbeeldig dat een jonge aanplant van b.v. 1-jarig beworteld plantsoen geheel wordt vernield.

Konijnen- en hazenschade.

De beschadiging door konijnen en hazen aan populieren bestaat uit het beknagen en aftrekken van bast van de stammetjes en het afbijten van jonge twijgen en knoppen die binnen het bereik van de dieren liggen. De vreterij aan de bast doet zich vooral in de winter voor indien de bodem met een laag sneeuw is bedekt. De bast wordt dan als voedsel opgenomen. Stammetjes met een doorsnede tot circa 10 cm worden daarbij niet ontzien.

Veegschade aan populier.

¹⁾ Foto's: Itbon.

Het afbijten van de eind- en zijloten geschiedt onafhankelijk van de voedselverhoudingen. De plantendelen vertonen een glad snijvlak. De afgebeten twijggedeelten liggen aan de voet van het boompje: een kenmerkend verschil tussen reeën- en hazenschade. Zeer jong populiereplantsoen kan zelfs tot op de grond worden afgebeten. Indien dan ook geen afdoende maatregelen worden getroffen en, voor wat de konijnen betreft, de myxomatose als bondgenoot van de grondgebruiker in de strijd tegen deze dieren verstek laat gaan, dan is een normale ontwikkeling van een populierenaanplant vrijwel onmogelijk.

Maatregelen tegen wildschade.

Alvorens tot het nemen van beschermende maatregelen met betrekking tot populierenbeplantingen over te gaan zal ieder geval afzonderlijk moeten worden beoordeeld. Eerst dan kan worden overwogen welke maatregelen ter voorkoming of - indien reeds schade is geconstateerd - tegen verdere uitbreiding het beste kunnen worden toegepast. In het algemeen staan daarbij ter beschikking:

- a) het brengen van de wildstand op een alleszins verantwoord en toelaatbaar niveau;
- b) verbetering van de voedselmogelijkheden voor het wild;
- c) toepassing van technische afweermiddelen.

Daar eerstgenoemde maatregel in de eerste plaats een aanleggelegenheid is voor de jachthuurder zal deze hier niet nader worden besproken. Dit is in zekere zin ook het geval met het verbeteren van de voedselsituatie. Toch is het voor de populierenteler van belang te weten dat het wild, in dit geval ree, haas en konijn, een duidelijke voorkeur heeft voor afgesneden takken van bepaalde loofhoutsoorten, hetzij voor de bast, hetzij voor de twijgen dan wel voor beide. Hiertoe behoren o.a.: appel, peer, populier (vooral *Populus tremula*), wilg, eik, esdoorn, robinia, lijsterbes, meidoorn, sleedoorn, brem.

In de beplanting gebracht snoeihout van een of meer van deze soorten kan het wild van de geplante hoofdhoutsoort afleiden. Brem wordt wel gezaaid om deze reden. Zo werd in pas aangelegde populierenbeplantingen op Schouwen Duiveland snoeihout gelegd van de appelerassen Cox Orange Pippin en James Grieve. Het snoeisel werd door konijnen volledig kaalgevreten, maar aan de populieren werd nagenoeg geen vreterij waargenomen.

In Zeeuws Vlaanderen is het gewoonte om in de eerste groei-jaren wat van de onderste takken van de jonge populieren te kappen en bij de bomen te laten liggen. Zowel konijnen als hazen doen zich 's winters aan dit snoeisel tegoed.

Grote aantrekkingskracht voor het wild hebben afgesneden takken van de ratelpopulier (*Populus tremula*). In bosrijke streken worden tak- en twijghout van deze soort wel gebruikt om in jonge beplantingen te leggen teneinde op deze wijze wildvraat aan de hoofdhoutsoorten tegen te gaan. De populier blijkt inderdaad tot de voorkeursplanten van het wild te behoren, maar er zijn aanwijzingen dat niet alle cultivars een even grote aantrekkingskracht bezitten. Dit bleek na een vrij ernstige vreterij door konijnen aan pas geplante populieren in enkele percelen in de polder Oostelijk Flevoland, waar de rassen Heidemij, Serotina, Regenerata, Marilandica en Serotina de Champagne duidelijk meer vraat vertoonden dan de in dezelfde percelen voorkomende rassen Robusta, Vernirubens, Bachelieri,²⁾ Geneva en Oxford, waaraan weinig of geen vreterij werd gevonden.

Van de *technische afweermiddelen*, hetzij van mechanische, hetzij van chemische aard, staan de populierenteler er meerdere ter beschikking. Het hangt uiteraard van de plaatselijke omstandigheden af welke bescherming het meest de voorkeur verdient. De tot nu toe beproefde mechanische afweermiddelen

²⁾ Beide laatstgenoemde rassen zijn identiek gebleken aan 'Robusta'.

Bescherming tegen veegschade met een plastic manchet.

hebben in de praktijk alle hun voor en tegen aangetoond. Bij de toepassing spelen de kosten vaak een beslissende rol.

Dit is ook het geval met de chemische middelen, waaraan hoge eisen moeten worden gesteld en die geen nadelige gevolgen mogen hebben voor plant en dier. Het merendeel heeft zijn bruikbaarheid niet kunnen bewijzen en is uit de handel verdwenen. Sommige goedgekeurde preparaten zijn alleen betrouwbaar op het kale hout, maar niet op jonge, zich ontwikkelende twijgen en bladeren in het groeiseizoen. Bij het gebruik ervan moet rekening worden gehouden met de weersomstandigheden. Zo is het aansmeren of spuiten bij vorst of regen af te raden.

Een verkeerde toepassing van een chemisch middel kan leiden tot een niet gewenst resultaat. Vandaar dat de aanwijzingen die bij een middel worden verstrekt nauwkeurig moeten worden opgevolgd.

Bepaalde stankmiddelen om het wild op een afstand te houden hebben weliswaar vaak een effectieve werking, maar verliezen na verloop van tijd hun afwerend vermogen. Mogelijk raken de dieren aan de lucht gewend. Ook is gebleken dat reewild op verscheidene plaatsen niet op gelijke wijze reageert. Vandaar dat vaak meer dan een afweermiddel moet worden beproefd. Al naar gelang de schade waartegen men maatregelen van technische aard wenst te nemen, eventueel voor gezamenlijke rekening van eigenaar en jachthuurder, kan het volgende worden overwogen:

I. Bescherming van de gehele beplante oppervlakte.

- a) Het plaatsen van een gaasafstering.

Deze geeft de meest afdoende bescherming. Hoogte afrastering tegen konijnen en hazen: 1,20 m. Maaswijdte bij gebruik van zeshoekig gaas ten hoogste: 38 mm. Het gaas onder een hoek van plm. 60° naar buiten plaatsen en, in verband met konijnen, het gaas tevens onder de grond op ca. 20 cm naar buiten buigen. Om ook reewild te weren is een raster van 1,50 m hoogte aan te bevelen.

b) Het aanbrengen van reukafgevendende elementen (stankmiddelen).

Hiertoe behoren de dierlijke teerprodukten zoals WAM, een vloeibaar afweermiddel dat door N.V. Philips-Duphar te Amsterdam in de handel wordt gebracht. Het kan worden toegepast door om de te beschermen oppervlakte touw te spannen na dit tevoren in de vloeistof te hebben gedrenkt, of door het op-hangen van met dit middel doordrenkte lappen.

Een andere methode is het aanbrengen van een laagje stro ter breedte van ongeveer 30 cm en hierop carbolineum te sprengen.

Ook proeven met roofdierenmest van leeuwen en tijgers, afkomstig uit dierenparken, hebben aangetoond dat wild hiermee op een afstand kan worden gehouden. Om de verwaaiing zo groot mogelijk te maken kan de mest in jute gaasjes aan bomen en struiken rond de beplantingen worden opgehangen op een hoogte afhankelijk van de te verjagen wildsoort. Indien op-hangen niet mogelijk is, dan kunnen kleine hoeveelheden mest ook in bussen zonder deksel en verspreid over de beplante oppervlakte worden geplaatst, waarbij de afstand van de bussen afhankelijk moet worden gesteld van de wilddichtheid. Gedurende de periode dat de meeste schade kan worden verwacht kunnen hiermee bevredigende resultaten worden bereikt.

II. Bescherming van elk boompje afzonderlijk.

a) Het aanbrengen van mechanische hulpmiddelen.

Gemakkelijk en snel rond de stam aan te brengen zijn plastic manchetten, bestaande uit een 60 cm of 1 m lange koker van spiraalvormig gewonden plastic band van 8 cm breed. Door de losse spiraalvorm kan de manchet met de groei van de jonge boom mee uitzetten, in tegenstelling tot de kokers van gaas, die bij niet tijdige verwijdering, bastbeschadigingen kunnen veroorzaken. De manchetten voor bescherming van stammetjes

zijn te gebruiken tegen veegschade door de reebok en vreterij aan de bast door hazen en konijnen. Ze zijn verkrijgbaar bij o.a. de firma Dourleijn, Opheusden.

Populierenstammetjes kunnen ook worden beschermd door deze, al naar gelang de lengte, over 20-100 cm te omwikkelen met zilverkleurig aluminiumfolie van 3,5 cm breed. Dit materiaal is op rollen van 250 m verkrijgbaar bij o.a. „Forstkultur“, Frankfurt/Main-Niederrad. In dit verband kan ook nog worden genoemd het ombinden van de stammetjes met sparretwijgen, riet e.d.

Een bescherming waarbij zowel veegschade als vreterij aan stam, twijgen en knoppen kan worden voorkomen, wordt verkregen door de jonge boom volledig in te gazen.

b) Het bestrijken of bespuiten met chemische middelen.

Aan te bevelen zijn de middelen waarvoor krachtens de Bestrijdingsmiddelenwet ontheffing is verleend, zoals b.v. AA-protect, dat in de handel wordt gebracht door het Landbouwbureau Wierum te Groningen, in bussen van 1 kg. Het kan zowel onverdund met een kwast op stammetjes worden gesmeerd, als in een met water verdunde vorm worden verspoten met een rugnevelspuit over de gehele plant. Vreterij van konijnen en hazen kan er met goed gevolg mee worden voorkomen en het is gebleken dat ook het reewild er mee kan worden afgeweerd. Daar rekening moet worden gehouden met een sneeuwlaag is het aan te bevelen stammetjes tot op een hoogte van circa 90 cm volledig met het middel af te dekken. In verband met te verwachten vreeschade in de winter kan worden aangeraden AA-protect op droge planten, vóór het invallen van de vorst, b.v. in de maanden oktober of november, aan te brengen.

Wildvraat aan populieren kan in ons land in het algemeen gering worden genoemd. Klachten over schade hebben in de meeste gevallen betrekking op aanplantingen waar geen enkele maatregel in verband met de wildstand is genomen. Bij een toelaatbare wildstand is een bescherming mogelijk door een combinatie van technische en biologische maatregelen. Bij een te hoge dichtheid hebben technische afweermiddelen in het algemeen niet het verwachte resultaat.

Een goede samenwerking tussen grondeigenaar en jager is noodzakelijk voor een doeltreffend beheer.

„Het Tuinbouwhuis” - A. J. Dourleijn

Dalwagenseweg 38 - Opheusden - Tel. 08887-352

Vertegenwoordiger: C. Janssen - Kesteren - Tel. 08886-487

*

Speciaalzaak voor

fruitteelt, boomkwekerij en tuinbouw.

Voor al Uw bindartikelen, gecreosoteerde boompalen, plastic boommanchetten (tegen hazenvraat), enz.

*

Tevens Uw adres voor het uitvoeren van beplantingen, o.a. populieren.

*

Onze vertegenwoordiger komt U gaarne voorlichten.

P. VAN DEN BERK & ZONEN

Boomkwekerijen

ST. OEDENRODE - TELEFOON 04138-331

Specialiteit:

POPULIEREN EN WILGEN

Adviezen en beplantingen kunnen door ons geregeld worden

N.V. Boomkwekerij „UDENHOUT” Telefoon 04241-258

Uw leverancier voor alle soorten N.A.K.B. populieren in alle maten en leeftijden.

Licentiehouder voor Nederland van de Löns populier.

VRAAG ONZE POPULIERENFOLDER.